ROZSUDOK SÚDNEHO DVORA (prvá komora)

zo 17. decembra 2009 *

Vo veci C-227/08,

ktorej predmetom je návrh na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 234 ES, podaný rozhodnutím Audiencia Provincial de Salamanca (Španielsko) z 20. mája 2008 a doručený Súdnemu dvoru 26. mája 2008, ktorý súvisí s konaním:

Eva Martín Martín

proti

EDP Editores SL,

SÚDNY DVOR (prvá komora),

v zložení: predseda prvej komory A. Tizzano (spravodajca), vykonávajúci funkciu predsedu prvej komory, sudcovia A. Borg Barthet a M. Ilešič,

* Jazyk konania: španielčina.

generálna advokátka: V. Trstenjak,
tajomník: M. Ferreira, hlavná referentka,

so zreteľom na písomnú časť konania a po pojednávaní z 12. marca 2009,

so zreteľom na pripomienky, ktoré predložili:

— EDP Editores SL, v zastúpení: J. M. Sanchez Garcia, abogado,

— česká vláda, v zastúpení: M. Smolek, splnomocnený zástupca,

— španielska vláda, v zastúpení: B. Plaza Cruz a J. López-Medel Bascones, splnomocnení zástupcovia,

— rakúska vláda, v zastúpení: C. Pesendorfer, splnomocnená zástupkyňa,

— Komisia Európskych spoločenstiev, v zastúpení: R. Vidal Puig a W. Wils, splnomocnení zástupcovia,

po vypočutí návrhov generálnej advokátky na pojednávaní 7. mája 2009,

vyhlásil tento

Rozsudok

1 Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa týka výkladu článku 4 smernice Rady 85/577/EHS z 20. decembra 1985 na ochranu spotrebiteľa pri zmluvách uzatváraných mimo prevádzkových priestorov (Ú. v. ES L 372, s. 31; Mim. vyd. 15/001, s. 262, ďalej len „smernica“).

2 Tento návrh bol podaný v rámci sporu medzi EDP Editores SL (ďalej len „EDP“) a pani Martínovou Martínovou po tom, ako odmietla dodržať záväzok, na ktorý sa zaviazala podpísaním zmluvy so zástupcom podniku EDP vo svojom bydlisku.

Právny rámec

Právna úprava Spoločenstva

3 Štvrté až šieste odôvodnenie smernice stanovujú:

„… je špeciálnou charakteristikou zmlúv uzatváraných mimo prevádzkových priestorov predajcu, že spravidla je to predajca, ktorý začína zmluvné vyjednávanie, na ktoré je

spotrebiteľ nepripravený, alebo ktoré neočakáva;… spotrebiteľ je často neschopný porovnať kvalitu a cenu ponuky s inými ponukami;…

… spotrebiteľovi [by sa malo] umožniť právo zrušiť zmluvu v dobe najmenej 7 dní, aby mu bolo umožnené určiť záväzky vyplývajúce so zmluvy;

… [mali by sa] prijať vhodné opatrenia na zaistenie toho, že spotrebiteľ je písomne informovaný o príslušnej dobe na zrušenie zmluvy“.

4 Článok 1 ods. 1 smernice stanovuje:

„Táto smernica sa vzťahuje na zmluvy, pri ktorých predajca poskytuje spotrebiteľovi tovar alebo služby, ktoré sú zahrnuté:

…

— počas návštevy predajcu

i) v spotrebiteľovom dome alebo v dome iného spotrebiteľa;

…

pokiaľ sa návšteva nekoná výslovne na požiadanie spotrebiteľa.“

5 Podľa článku 4 smernice:

„V prípade transakcie v pôsobnosti článku 1, predajca môže byť požiadaný podať spotrebiteľom písomné upozornenie o ich práve na zrušenie [odstúpenie od — *neoficiálny preklad*] zmluvy v dobe uvedenej v článku 5 spolu s menom a adresou osoby, u ktorej sa toto právo môže uplatniť.

Takéto upozornenie musí byť datované a obsahovať údaje umožňujúce identifikáciu zmluvy. Musí byť spotrebiteľovi dané:

a) v prípade článku 1 ods. 1 v čase uzatvorenia zmluvy;

…

Členské štáty povinne zaistia aby ich národné zákonodárstvo stanovovalo opatrenia vhodnej ochrany spotrebiteľa v prípadoch, v ktorých sa informácie uvádzané v tomto článku neposkytujú.“

6 Podľa článku 5 smernice:

„1. Spotrebiteľ má právo vypovedať vplyvy svojho konania [oslobodiť sa od svojich záväzkov — *neoficiálny preklad*] zaslaním upozornenia [písomného odstúpenia — *neoficiálny preklad*] v dobe nie kratšej ako sedem dní od získania upozornenia spotrebiteľom uvedenom v článku 4 [od okamihu, kedy bol upozornený podľa článku 4 — *neoficiálny preklad*] v súlade s postupom popísaným národnými právnymi predpismi. …

2. Podanie upozornenia [Zaslanie písomného odstúpenia — *neoficiálny preklad*] má za následok oslobodenie spotrebiteľa od všetkých záväzkov zrušenej zmluvy.“

7 Článok 8 tejto smernice stanovuje:

„Táto smernica nebráni členským štátom prijať alebo zachovať priaznivejšie ustanovenia na ochranu spotrebiteľov v oblasti svojej pôsobnosti.“

Vnútroštátna právna úprava

8 Zákon 26/1991 z 21. novembra 1991 o zmluvách uzatváraných mimo obchodných priestorov (BOE č. 283 z 26. novembra 1991) preberá uvedenú smernicu do španielskeho práva.

9 Článok 3 tohto zákona stanovuje:

„1. Zmluva alebo zmluvná ponuka uvedené v článku 1 musia mať písomnú formu, musia byť vyhotovené v dvoch exemplároch, musí k nim byť pripojený dokument o odstúpení od zmluvy a musia byť označené dátumom a vlastnoručne podpísané spotrebiteľom.

2. Zmluvný dokument musí obsahovať zvýrazneným písmom bezprostredne nad miestom vyhradeným na podpis spotrebiteľa jasný a presný odkaz na právo spotrebiteľa odvolať udelený súhlas a na podmienky a dôsledky jeho výkonu.

3. V dokumente o odstúpení od zmluvy musí byť zvýrazneným písmom uvedené ‚odstúpenie od zmluvy' a tiež meno a adresa osoby, ktorej ho treba zaslať a identifikačné údaje zmluvy a zmluvných strán.

4. Po podpise zmluvy podnikateľ alebo osoba vystupujúca v jeho mene odovzdá spotrebiteľovi jeden jej exemplár a dokument o odstúpení od zmluvy.

5. Dôkazné bremeno o splnení povinností uvedených v tomto článku nesie podnikateľ."

10 Článok 4 zákona 26/1991 stanovuje následky nesplnenia požiadaviek uvedených v jeho článku 3 a stanovuje:

„Uzavretá zmluva alebo predložená ponuka, ktoré porušujú požiadavky uvedené v predchádzajúcom článku, môžu byť na návrh spotrebiteľa zrušené.

Podnikateľ sa v žiadnom prípade nemôže odvolať na dôvod neplatnosti, ibaže by nesplnenie bolo výlučne na strane spotrebiteľa."

11 Podľa článku 9 tohto zákona:

„Práv, ktoré spotrebiteľovi priznáva tento zákon, sa nemožno vzdať. Za platné sa však považujú zmluvné ustanovenia, ktoré sú pre spotrebiteľa výhodnejšie."

Spor vo veci samej a prejudiciálna otázka

12 Dňa 20. mája 2003 podpísala pani Martín Martín so zástupcom spoločnosti EDP v mieste svojho bydliska zmluvu, ktorej predmetom bola kúpa pätnástich kníh, piatich DVD a jedného DVD prehrávača. Tento tovar bol dodaný 2. júna 2003.

13 Keďže spoločnosť EDP neobdržala platbu za tovar, podala na Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Salamanca návrh na vydanie platobného rozkazu proti pani Martínovej Martínovej, ktorým sa domáhala zaplatenia čiastky 1 861,52 eura zvýšenej o zákonné úroky z omeškania a náhrady trov konania.

14 Keďže žalovaná bola rozhodnutím zo 14. júna 2007 zaviazaná na úhradu požadovanej sumy, odvolala sa na Audiencia Provincial de Salamanca.

15 Audiencia Provincial de Salamanca sa vo svojom návrhu na začatie prejudiciálneho konania v prvom rade domnieva, že dotknutá zmluva by mohla byť neplatná, pretože žalovaná nebola riadne upozornená na jej právo odstúpiť od zmluvy v lehote siedmich dní od prevzatia tovaru a o podmienkach a následkoch uplatnenia tohto práva. Tento súd však tiež uvádza, že pani Martín Martín nepredložila nijaké tvrdenie o neplatnosti zmluvy ani na prvostupňovom súde, ani v rámci konania o odvolaní.

16 Vzhľadom na skutočnosť, že podľa článku 4 zákona 26/1991 sa vyžaduje, aby sa spotrebiteľ domáhal zrušenia zmluvy uzavretej v rozpore s podmienkami stanovenými v článku 3 tohto zákona, a že podľa španielskeho práva sa v občianskom súdnom konaní vo všeobecnosti uplatňuje tzv. „dispozičná“ zásada („de justicia rogada“), podľa ktorej súd nemôže *ex offo* posúdiť skutkové okolnosti, dôkazy a návrhy, ktoré účastníci konania nepredložili, Audiencia Provincial de Salamanca sa pýta, či má pri rozhodovaní o odvolaní podanom proti rozhodnutiu prvostupňového súdu zohľadniť iba dôvody uplatňované v rámci prvostupňového a odvolacieho konania alebo či mu naopak ustanovenia smernice umožňujú *ex offo* rozhodnúť o prípadnej neplatnosti zmluvy.

17 Za týchto okolností Audiencia Provincial de Salamanca rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru túto prejudiciálnu otázku:

„Treba článok 153 ES v spojení s článkami 3 ES a 95 ES, ako aj s článkom 38 Charty základných práv Európskej únie [vyhlásenej v Nice 7. decembra 2000 (Ú. v. ES C 364, s. 1)] a [so smernicou], konkrétne s jej článkom 4, vykladať tak, že súdu, ktorý prejednáva odvolanie proti rozsudku vydanému v prvom stupni, umožňuje *ex offo* určiť, že zmluva uzavretá v oblasti, na ktorú sa vzťahuje uvedená smernica, je neplatná, hoci sa žalovaný spotrebiteľ nikdy počas prejednávania odporu proti platobnému rozkazu, počas ústneho pojednávania, ani v rámci odvolania neplatnosti zmluvy nedovolával?“

O prejudiciálnej otázke

18 Svojou otázkou sa Audiencia Provincial de Salamanca v podstate pýta, či sa má článok 4 smernice vykladať v tom zmysle, že vnútroštátnemu súdu umožňuje *ex offo* rozhodnúť o porušení tohto ustanovenia a vyhlásiť zmluvu patriacu do pôsobnosti tejto smernice za neplatnú z dôvodu, že spotrebiteľ nebol upozornený na jeho právo odstúpiť od zmluvy, hoci sa tejto neplatnosti nikdy pred príslušnými vnútroštátnymi súdmi nedovolával.

19 Na to, aby bolo možné odpovedať na túto otázku, na úvod treba pripomenúť, že právo Spoločenstva v zásade nevyžaduje, aby vnútroštátne súdy *ex offo* prijali dôvod založený na porušení ustanovení práva Spoločenstva, pokiaľ by ich skúmanie tohto dôvodu nútilo prekročiť rámec sporu vymedzeného účastníkmi konania a oprieť sa o iné skutočnosti a okolnosti ako tie, na ktorých účastník konania, ktorý má záujem na uplatnení uvedených ustanovení, založil svoj návrh (pozri v tomto zmysle najmä rozsudky zo 14. decembra 1995, van Schijndel a van Veen, C-430/93, Zb. s. I-4705, bod 22, ako aj zo 7. júna 2007, van der Weerd a i., C-222/05 až C-225/05, Zb. s. I-4233, bod 36).

20 Toto obmedzenie právomoci vnútroštátneho súdu je odôvodnené zásadou, podľa ktorej procesná iniciatíva prináleží účastníkom konania, a v dôsledku toho môže súd konať *ex offo* iba vo výnimočných prípadoch, keď to vyžaduje verejný záujem (pozri rozsudky van Schijndel a van Veen, už citovaný, bod 21, ako aj van der Weerd a i., už citovaný, bod 35).

21 Je teda potrebné v prvom rade určiť, či je možné ustanovenie práva Spoločenstva dotknuté vo veci samej, konkrétne článok 4 smernice, považovať za založené na takom verejnom záujme.

22 V tejto súvislosti treba uviesť, že ako vyplýva predovšetkým zo štvrtého a piateho odôvodnenia smernice, jej cieľom je ochrana spotrebiteľa proti riziku vyplývajúcemu z okolností pri uzatváraní zmlúv mimo prevádzkových priestorov predajcu (rozsudok z 10. apríla 2008, Hamilton, C-412/06, Zb. s. I-2383, bod 32), pričom charakteristikou týchto zmlúv je, že spravidla je to predajca, kto začína zmluvné vyjednávanie, a spotrebiteľ nie je nijako pripravený na podomový predaj predovšetkým tým, že by mohol porovnať najmä kvalitu a cenu ponuky s inými ponukami.

23 Vzhľadom na túto nerovnováhu smernica zabezpečuje ochranu spotrebiteľa tak, že najmä stanovuje v jeho prospech právo odstúpiť od zmluvy. Cieľom tohto práva je totiž kompenzovanie nevýhody, ktorú má spotrebiteľ pri podomovom predaji mimo prevádzkových priestorov predajcu, pričom je mu daná možnosť, aby v lehote minimálne siedmich dní posúdil záväzky, ktoré mu vyplývajú zo zmluvy (pozri v tomto zmysle rozsudok Hamilton, už citovaný, bod 33).

24 S cieľom posilniť ochranu spotrebiteľa v situácii, ktorú neočakáva, smernica okrem toho vo svojom článkom 4 vyžaduje, aby predajca písomne upozornil spotrebiteľa na jeho právo odstúpiť od zmluvy, ako aj na podmienky a postupy, ktorým výkon tohto práva podlieha.

25 Napokon z článku 5 ods. 1 smernice vyplýva, že uvedená minimálna lehota siedmich dní má byť počítaná od momentu upozornenia spotrebiteľa predajcom. Táto požiadavka sa vysvetľuje, ako už Súdny dvor mal príležitosť spresniť, skutočnosťou, že pokiaľ spotrebiteľ nevie o existencii práva na odstúpenie, nemôže toto právo uplatniť (rozsudok z 13. decembra 2001, Heininger, C-481/99, Zb. s. I-9945, bod 45).

26 Inak povedané, režim ochrany zavedený smernicou predpokladá nielen to, že spotrebiteľ má ako slabšia strana zmluvy právo odstúpiť od zmluvy, ale aj že sa dozvie o svojich právach tak, že mu budú písomne oznámené.

27 Je teda potrebné konštatovať, že povinnosť upozornenia stanovená v článku 4 má centrálne postavenie v celkovej štruktúre smernice, ako uviedla generálna advokátka v bodoch 55 a 56 svojich návrhov, ako nevyhnutná záruka efektívneho výkonu práva odstúpenia od zmluvy, a teda skutočného účinku ochrany spotrebiteľov, sledovaného normotvorcom Spoločenstva.

28 Takéto ustanovenie teda je možné zaradiť pod verejný záujem, ktorý môže v zmysle judikatúry uvedenej v bode 20 tohto rozsudku odôvodniť pozitívny zásah vnútroštátneho súdu, aby tým vyrovnával nerovnováhu medzi spotrebiteľom a predajcom pri uzatváraní zmlúv mimo prevádzkových priestorov predajcu.

29 Vzhľadom na tieto okolnosti treba uviesť, že ak spotrebiteľ nebol riadne upozornený na jeho právo odstúpiť od zmluvy, vnútroštátny súd rozhodujúci v danej veci môže *ex offo* prihliadnuť na porušenie požiadaviek stanovených v článku 4 smernice.

30 V nadväznosti na to je v druhom rade potrebné, s cieľom odpovedať na otázku Audiencia Provincial de Salamanca, spresniť dôsledky, ktoré môže mať porušenie takej povinnosti, a konkrétne možnosť vnútroštátneho súdu, ktorý o veci rozhoduje, vyhlásiť zmluvu uzavretú v rozpore s dotknutou povinnosťou upozornenia za neplatnú.

31 V tejto súvislosti Súdny dvor už spresnil, že vzhľadom na to, že článok 4 tretí odsek smernice dáva členským štátom zodpovednosť za upravenie dôsledkov porušenia povinnosti upozornenia, vnútroštátne súdy rozhodujúce o spore medzi jednotlivcami majú samé zohľadniť všetky pravidlá vnútroštátneho práva a vykladať ich v maximálnom možnom rozsahu v súlade so znením a účelom smernice tak, aby dospeli k výsledku, ktorý je v súlade s jej sledovaným cieľom (pozri v tomto zmysle najmä rozsudok z 25. októbra 2005, Schulte, C-350/03, Zb. s. I-9215, body 69, 71 a 102).

32 V tomto kontexte treba ďalej uviesť, že na jednej strane pojem „opatrenia vhodnej ochrany spotrebiteľa“, na ktorý sa odvoláva článok 4 tretí odsek smernice, priznáva vnútroštátnym orgánom širokú mieru voľnej úvahy, čo sa týka upravenia dôsledkov vyplývajúcich z neupozornenia, aby sa táto miera voľnej úvahy vykonávala v súlade s cieľom smernice vhodným spôsobom zabezpečiť ochranu spotrebiteľov s ohľadom na konkrétne okolnosti danej veci.

33 Na druhej strane treba tiež pripomenúť, že smernica vykonáva minimálnu harmonizáciu, keďže podľa svojho článku 8 členským štátom nebráni prijať alebo zachovať priaznivejšie ustanovenia na ochranu spotrebiteľov v oblasti jej pôsobnosti (pozri v tomto zmysle rozsudok Hamilton, už citovaný, bod 48).

34 Za daných okolností môže také opatrenie, ako uviedol vnútroštátny súd, spočívajúce vo vyhlásení spornej zmluvy za neplatnú, byť považované za „vhodné“ v zmysle uvedeného článku 4 tretieho odseku tým, že sankcionuje porušenie povinnosti, ktorej dodržia-

vanie, ako už bolo uvedené v bodoch 26 a 27 tohto rozsudku, je nevyhnutné na porozmýšľanie spotrebiteľa a na zabezpečenie úrovne ochrany sledovanej normotvorcom Spoločenstva.

35 Napokon treba spresniť, že na jednej strane tento záver nevylučuje, že aj iné opatrenia môžu rovnako zabezpečiť sledovanú úroveň ochrany, ako napríklad nové začatie plynutia lehôt na odstúpenie od zmluvy, ktoré by spotrebiteľovi umožnilo uplatniť právo uvedené v článku 5 ods. 1 smernice. Na druhej strane by dotknutý vnútroštátny súd mohol tiež v niektorých prípadoch zohľadniť vôľu spotrebiteľa, ktorý by nechcel zrušiť dotknutú zmluvu (pozri analogicky rozsudok zo 4. júna 2009, Pannon GSM, C-243/08, Zb. s. I-4713, bod 33).

36 S prihliadnutím na všetky vyššie uvedené úvahy je potrebné na položenú otázku odpovedať, že článok 4 smernice nebráni tomu, aby vnútroštátny súd *ex offo* vyhlásil zmluvu patriacu do pôsobnosti tejto smernice za neplatnú z dôvodu, že spotrebiteľ nebol upozornený na jeho právo odstúpiť od zmluvy, hoci sa tejto neplatnosti pred príslušnými vnútroštátnymi súdmi nikdy nedovolával.

O trovách

37 Vzhľadom na to, že konanie pred Súdnym dvorom má vo vzťahu k účastníkom konania vo veci samej incidenčný charakter a bolo začaté v súvislosti s prekážkou postupu v konaní pred vnútroštátnym súdom, o trovách konania rozhodne tento vnútroštátny súd. Iné trovy konania, ktoré vznikli v súvislosti s predložením pripomienok Súdnemu dvoru a nie sú trovami uvedených účastníkov konania, nemôžu byť nahradené.

Z týchto dôvodov Súdny dvor (prvá komora) rozhodol takto:

Článok 4 smernice Rady 85/577/EHS z 20. decembra 1985 na ochranu spotrebiteľa pri zmluvách uzatváraných mimo prevádzkových priestorov nebráni tomu, aby vnútroštátny súd *ex offo* vyhlásil zmluvu patriacu do pôsobnosti tejto smernice za neplatnú z dôvodu, že spotrebiteľ nebol upozornený na jeho právo odstúpiť od zmluvy, hoci sa tejto neplatnosti pred príslušnými vnútroštátnymi súdmi nikdy nedovolával.

Podpisy